

найдавніших часів до 1918 року)» (Ужгород, 1993), написаного професорами Іваном Гранчаком та Дмитром Данилюком, зокрема йдеться: «Прекрасним здобутком у вивченні історії Закарпаття періоду феодалізму і капіталізму є ґрунтовні книги І. Коломійця... Іван Гаврилович уперше охопив широке коло питань історії Закарпаття Х від по ХІХ ст. ... У багатьох відношеннях він перший в історіографії порушив складні питання історії краю, по-новому оцінив

їх. Хоч не з усіма оцінками можна погодитися..., але вклад його вивчення історії Закарпаття безперечно вагомий», з чим важко не погодитись навіть сьогодні.

Ім'я Івана Гавриловича Коломійця, несправедливо затавроване в радянські часи повинно зайняти належне місце, як серед викладачів історичного факультету Ужгородського національного університету, так і серед дослідників історії Закарпаття ХІХ ст.

Література

1. Особова справа І.Г. Коломійця в УЖДУ з 7 вересня 1947 по 8 вересня 1948 р. // Архів Ужгородського національного університету. – 21 арк.
2. Науменко Ф. Іван Гаврилович Коломійець – історик українського Закарпаття // Жовтень і українська культура. – Пряшів: КСУТ 1968. – С. 96–103.
3. Нариси історії Закарпаття. – Том 1 (з найдавніших часів до 1918 року) / Відп. ред. і керів. авт. колект. проф. І. Гранчак. – Ужгород, 1993. – С. 10.
4. Магочій П.-Р. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948) / Авторизов. пер. з англ. – Ужгород: Поличка „Карпатського краю”, 1994. – С. 155.
5. Осередок освіти, науки і культури. Ужгородському державному університету – 50 років / Відп. за вип. І. Гранчак. – Ужгород, 1995. – С. 100.
6. Лемак В. Іван Коломійець // Педагогі-науковці. – Частина І / Упоряд. і передм. В.В. Туряниці. – Ужгород, 1997. – С. 59–64.
7. О.Р. [Рудловчак О.]. Видатний дослідник історії Закарпаття // Дукля. – 1963. – № 1. – С. 92–93.
8. Під покровительством музи Клію. Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років / Упоряд.: Олашин М.В., Остапеч Ю.О., Токар М.Ю., Фенич В.І. – Ужгород: Ліра, 2005. – 280 с.
9. Олашин М.В. Історичний факультет Ужгородського національного університету (1945–2007). Короткий історичний нарис та довідкові матеріали. – Ужгород: Гражда, 2007. – 124 с.

УКРАЇНСЬКИЙ ПІВДЕНЬ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Офіцинський Р. А. (Ужгород)

"Цивілізоване розлучення" у Чехословаччині, криваве протистояння в Югославії, палестинсько-ізраїльський, чечено-російський, абхазо-грузинський та інші внутрідержавні конфлікти в "гарячих точках" земної кулі склали колоритне міжнародне тло процесу узгодження загальнонаціональних і регіональних інтересів України наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Загалом в історії, либонь, відверті самогубці не добачали територіальної диференціації політичного простору, що мусить аксіомою відбиватись на здійсненні оптимальної державної регіональної політики, ефективності використання регіональних тенденцій у державотворчому процесі. Про те, як духом регіоналізму просякнута сучасні Сполучені Штати Америки автор мав нагоду спостерігати у штаті Масачусетс під час майже місячного стажування весною 1997 р. [1]. Це сталося завдячуючи Раді міжнародних наукових досліджень і обмінів (IREX).

Ясна річ, цивілізаційний феномен регіоналізму обов'язково мусить включати багато-

плановість, де в синхронічному вимірі допустимі різні сценарії, версії, трактовки. Одначе, на відміну від біжучої публіцистики, з'ясування такого визначального чинника перебігу сучасних історичних процесів як регіональна ментальність невинувато залишається в затінку прикладних наукових інтересів.

Доречно зазначити, що вітчизняні етнопсихологи усе пильніше придивляються до національних культур, представлених на півдні України. Приміром, цікаве дослідження протягом 1998–2001 рр. в Одеській області охопило понад місцевих 600 німців-переселенців [2].

Одначе при висвітленні політичного аспекту даної проблеми необхідно значно більше уваги приділити зарубіжному спектру зібраних "польових матеріалів", якщо скористатись етнографічною термінологією.

Український Південь привернув вельми прискіпливі погляди Західної Європи і Північної Америки. Якщо Львів найбільш українське місто, то, зазначив А. Розато в італійському

L'Espresso 2 травня 2002 р., Одеса віддзеркалила весь світ, чарувала своїми контрастами. Це найбільш інтернаціональне місто: елегантна архітектура левантинською пістрявістю нагадувала Трієст чи Неаполь. Також це Вавилон можливих мов і націй із сильним єврейським елементом.

У багатій на бурхливу історію Одесі, об'язно кажучи, збереглася самотність наперекір "царю, Політбюро і незалежній Україні", але не екологічне благополуччя [3]. Тут іноземці зупинялися заради сміху, грошей та розмов із таксистами, як це зробив Айан Фішер задля провідної американської газети в Європі The International Herald Tribune, що виходить у Парижі (27 грудня 2001 р.). Для нього Одеса — колиська єврейського гумору Нью-Йорка — до сих пір просякнута духом колишньої радянської імперії. До речі, популярна тоді повітряна подорож із Нью-Йорка через Відень або Київ до Одеси тривала 14 годин, вартість квитка від 715 до 2 тис. дол. [4].

Не випадково, ясна річ, сучасні німецькі кіномитці на чолі з режисером Ульріке Оттінгер зняли в Одесі "12 стільців" — нову екранізацію роману Іллі Ільфа і Євгена Петрова. Зйомки продовжувалися два з половиною місяці в Одесі та Вилково, Криму. Практично всі ролі у цьому еkleктичному фільмі виконали одеські артисти. У ролі Остапа Бендера знявся керівник комік-труп "Маски" і депутат Одеської міськради Георгій Делієв.

Символом радянської епохи, який легко впізнавали глядачі-жителі Німеччини, режисер обрав автомобіль "Волга" М-21 з фігуркою оленя на капоті (радіо "Німецька хвиля", 24 червня 2003 р.). Фільм дебютував на Берлінському кінофестивалі в лютому 2004 р.

Трохи далі, на південному узбережжі Криму розташоване невелике місто із середземноморським кліматом — курорт Ялта. Зелені пагорби і тропічні пальми на морському березі подібні ландшафтним пейзажам Тоскани і Рив'єри — справжній рай на землі. І, власне, автори документального фільму про Ялту тележурналісти Карл Прослайнер і Барбара Ладінзер, згідно авторитетної рецензії (фільм транслював 2 травня 2001 р. супутниковий канал 3 Sat) [5], відтворили унікальний історичний момент, коли Радянський Союз уже остаточно канув у Лету, а новий час іще не настав.

До речі, німецькі кінематографісти з Дюссельдорфа після цього пішли далі, на північний захід. І виготовили документальний фільм про мешканців Карпат у різних країнах, де провели 53 дні. Під орудою режисера Анджея Кламта в жовтні 2003 р. вони зняли і три епізоди у Верховинському і Косівському районах Івано-Франківської області. Двогодинну стрічку спе-

ціально приготували для конкурсної програми кінофестивалю "Берлінале-2004".

Петер Мартос з австрійської Die Presse роз'яснив загалу чим вирізняється високоякісне ігристе вино з винограду, вирощеного на чорноморському півострові Крим [6]. "Кримське" в поєднанні зі словом "шампанське" є продуктом виключно заводу "Новий Світ", що в 1900 г. отримав Grand Prix на Всесвітній виставці в Парижі. Граф Лев Голіцин додав у нього 80 г цукру на літр. Французи помстились, заборонивши конкуренту з Чорного моря називатися "шампанським".

"Новий Світ" продукував 1 млн. пляшок (до початку 1990-х — 2,3 млн.), з яких половина експортувалася в Німеччину. "Советское игристое" не мало з Кримом нічого спільного навіть географічно, бо виготовлено в Чехії, Польщі чи Угорщині. Ціна "Кримського" сягала семи євро, "Ігристого" — більше двох. Однак західні комерсанти вигідно користали із спеціально влаштованої лінгвістичної плутанини.

Наприкінці 1995 р. Україна відмінила статус "зачиненого міста" для Севастополя, що нарівні з Гонконгом і Сіднеєм належить до найкрупніших природних гаваней світу [7]. Тоді Чорноморський флот на якорях у п'яти бухтах чекав кінцевого розділу, а порт мало використовувався для торгівлі (The Economist, 18 грудня 1996 р.).

Із нагоди 150-ліття Кримської війни британські туристичні агенції у вересні 2003 р. запропонували широкий вибір мандрівок в українське Причорномор'я [8]. Приміром, п'ятиденне перебування в Ялті коштувало 495 фунтів стерлінгів на особу, а восьмиденний тур через Київ із чотирма ночівлями у готелі Ореанди і денною прогулянкою з гідом Балаклавою — 1150. Вартість української візи — 60 фунтів. Також Великобританія знайшла 2 млн. фунтів для відновлення меморіалу (1856) своїм загиблим воїнам у кривавій битві за Балаклаву 25 жовтня 1854 р. За сталінізму британське кладовище було знищене.

Близько двох тисяч дітей, хворих на аутизм, пройшли через центр дельфінотерапії, розташованого на колись таємному об'єкті Військово-морських сил СРСР у бухті Козача в Севастополі. Раніше експерти навчали тут десятки дельфінів прийомам боротьби з ворожими кораблями: встановлювати вибухові пристрої, виявляти підводні міни.

Високочастотні звукові хвилі та унікальні сонарні здібності дельфінів спрямували на виключно лікувальний ефект, яким досягається поступове покращання слуху в 70 % обстежених дітей. Деякі дельфіни набули знання під час військового вишколу використали, щоби малювати акварелі. Їх продавали іноді за сотні доларів.

Оскільки дельфінотерапія виявилася прибутковою, унікальний об'єкт було врятовано. Конверсії не вдалося зруйнувати цю оригінальну наукову програму. Американська телекомпанія NBC зняла спеціальний фільм про те, як недавня зброя ("червоні дельфіни-камікадзе") перетворилась у засіб лікування,⁹ а Марк Франкеті 22 жовтня 2000 р. подав репортаж у популярному британському тижневику *The Sunday Times* [10]. Раніше даної та дотичної читабельних тем для широкого кола торкалася газета *The Daily Telegraph* [11].

Інший науковий проект — участь трьох морських біологів із Севастополя у міжнародних студіях над планктоном — отримав резонанс завдяки переслідуванню вчених з боку "Ukrainian KGB" (севастопольського відділу Служби безпеки України). За розлогими повідомленнями британських *The Nature* і *The Guardian* (жовтень-грудень 1999 р.) [12], мова йшла про біоломінесценцію, викликану близькістю ядерних підводних човнів.

А влітку 2004 р. протести міжнародної наукової спільноти також викликали будівництво суднохідного каналу в українській частині дельти Дунаю [13]. Внаслідок цього міг висохнути найбільший у Європі біосферний заповідник, оголошений на початку 1990-х рр. природною пам'яткою ЮНЕСКО.

Ситуацію ускладнили не тільки дії України, але також і Румунії, яка завдяки рибальству тут розвивала туризм. Гирло відвідувало 50 тис. осіб щорічно. Європейська Комісія висловила глибокий жаль з приводу повідомлень про відкриття навігації на початковій стадії каналу Бистре [14]. Заповідник "Дунайська дельта" (400 тис. га) з українського боку охоплює 70 тис. га. Із початком будівельних робіт цілі колонії рідкісних крячків покинули гнізда з яйцями, внаслідок чого втрачено ціле покоління. Усього гніздилося майже 330 видів птахів, зокрема жили по 2,5 тис. білих пеліканів (70 % усіх у світі) і карликових жаднюг, половина карликових корморанів, які існують на планеті. Сюди прилітали птахи з Сибіру, Прибалтики і Скандинавії, бо саме тут перетин шість європейських і азіатських шляхів їхнього перельоту.

Усе ж першу чергу каналу "Дунай-Чорне море" (глибиною понад 8 м) задіяли. Аби створити каналу привабливий спортивний імідж, напередодні введення ділянки каналу в

експлуатацію провели міжнародну Чорноморську регату, в якій взяли участь 38 яхт з 12 країн світу. Українське міністерство транспорту підрахувало, що канал дасть змогу проводити до 60 % всього дунайського вантажопотоку, в той час як доти через територію України йшло лише від 1-2 %.

Ця водна артерія мала на меті прискорити інтеграцію України в європейську транспортну систему. Починаючи з 1957 р., в гирлі рукава Прорва був створений судноплавний хід, через який до 1994 р. проходило майже 4 тис. суден на рік. Унаслідок війни в колишній Югославії обсяги перевезень скоротилися в десятки разів.

Різко впали обсяги переробки вантажів, зупинилися судноремонтні заводи в Ізмаїлі, Кілії та Вилковому. Український флот практично витиснули з ринку перевезень вантажів у цьому регіоні. Головні вантажопотоки переключилися на румунський Сулинський канал. Тому 26 серпня 2004 р. президент Л. Кучма дав команду відновити судноплавство на українській частині дельти Дунаю.

Іноземці швидко розгледіли на українському Півдні й вогнище розпусти [15]. У Криму на площі приблизно шести футбольних полів розташовуються щороку понад 30 тис. прихильників рок-фестивалю "Казантип". Аби стражі порядку не хвилювалися, чому молоді пари відкрито займаються любов'ю на пляжі, то підприємливі москвичі розмістили любовні бокси 3 на 3 метри. Ціна аренди 5 євро за годину. Фінансовий обіг фестивалю сягав 6 млн. дол.

Підсумовуючи зауважимо, що на Південній Україні лежить ментальна печатка регіональної унікальності внаслідок перетину декількох факторів. По-перше, її обличчя визначає історична спадщина доволі тривалої співпраці багатьох європейських народів. По-друге, український регіоналізм спокійно допускає безконфліктне існування "кількох Україн", приміром, у Києві, Львові, Донецьку й Одесі.

По-третє, "порізана" регіональними лініями Україна знайшла реалістичне відображення в інтелектуальних колах західної спільноти. Зокрема, проявлено значний інтерес навіть до малопомітних нюансів української ментальності та соціально-побутових деталей на регіональному рівні, які (бачимо на прикладі українського Півдня) із нетерпінням чекають сумлінних дослідників.

1. Офіцинський Р. Сто вражень з Америки. — Ужгород: Мистецька лінія, 2001. — 60 с.
2. Кайгер В. Вплив етногенних депресій на соціально-психологічну адаптацію німців-переселенців в Україні: Автореф. дис... канд. психолог. наук. — Київ, 2003. — 17 с.
3. Pollution increases peril to 90 % dead Black Sea //The Washington Times. — 1998. — 8 February; Sebago-Montefiore S. The Odessa File //The Daily Telegraph. — 2000. — 10 September; New York meets

- Odessa //Neue Zürcher Zeitung. – 2003. – 2 October; Odessa — vorwärts zu alter Vitalität //Neue Zürcher Zeitung. – 2003. – 10 Dezember.
4. Lin W. Going back to Odessa //New York News Day. – 2004. – 22 August.
 5. Jalta – ein verarmtes Paradies //Neue Zürcher Zeitung. – 2001. – 5 Mai.
 6. Martos P. Wenn Krimsekt aus Tschechien kommt //Die Presse. – 2003. – 25 Juni.
 7. Black Sea imbroglio strains ties //Washington Times. – 1996. – 30 November; Krim — natürliche und historische Reize //Neue Zürcher Zeitung. – 2003. – 11 Dezember.
 8. Ukraine U-turn //The Times. – 2004. – 3 January; Savill R. Ukraine orphan can stay with family she loves //The Daily Telegraph. – 2004. – 16 January; Strauss J. Sebastopol prepares to honour Crimean dead //The Daily Telegraph. – 2004. – 23 April; Thomson J. Front lines. Once off-limits, the Crimean peninsula is now open to visitors //The Guardian. – 2004. – 1 September.
 9. Див. сайт корпорації: www.msnbc.com (16 лютого 2001 р.).
 10. Franchetti M. Killer dolphins help children //The Sunday Times. – 2000. – 22 October.
 11. Ukraine trains kamikaze dolphins to heal //The Daily Telegraph. – 1997. – 23 July; Mercer P. Ukraine: The cave man of Sevastopol //The Daily Telegraph. – 2001. – 31 Mars.
 12. Loder N., Levitin C. Ukrainian scientists charged over transfer of data to West //The Nature. – 1999. – 28 October; Loder N. Protests grow over interrogation of Ukraine scientists //The Nature. – 1999. – 4 November; Loder N. Ukraine denies arresting biologist //The Nature. – 1999. – 11 November; Loder N. AAAS to honour "persecuted" Ukrainian marine biologist //The Nature. – 1999. – 9 December; McKie R. Persecuted Ukraine scientists appeal for help from West //The Guardian. – 1999. – 12 December.
 13. Ronay G. Ukraine defies international protests to risk "ecological disaster" on Danube //Glasgow Sunday Herald. – 2004. – 27 June; Lohmeyer M. Donau-Delta: EU verstärkt Druck //Die Presse. – 2004. – 19 Juli; Bran M. Kiev aménage en catimini le canal de Bystroe au coeur du delta du Danube //Le Monde. – 2004. – 6 Août; Bran M. Canal threatens Danube delta //The Guardian. – 2004. – 21 August.
 14. Lumsden D. Ukraine condemned for damaging wetlands //The Independent. – 2004. – 26 August; S[mi]d U. Gestörter Friede im Donaudelta //Neue Zürcher Zeitung. – 2004. – 28 August.
 15. Reitschuster B. Mit Kuli statt Kondom //Focus. – 2004. – 18 August.

SUMMARY

UKRAINIAN SOUTH IN WESTERN EUROPIAN PERIODICS AT THE END OF THE XX-TH – AT THE BEGINNING OF THE XXI-ST CENTURIES

Ofitsynskyy R. (Uzhhorod)

Historical heritage of lasting collaboration of many european nations defines the modern face of Southern Ukraine. This region found realistic reflection in the western periodics. In particular, a significant interest is manifested even to a less notable nuances of mentality and social-mode details.